

Καίρια πεζογραφήματα αναδεικνύουν τις σκοτεινές αποχρώσεις της χούντας

Αντίσταση και χαφιέδες

ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΟΙ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΕΓΧΩΡΙΟΙ ΧΑΦΙΕΔΕΣ, ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΥΝΤΑ, ΑΠΟ ΤΟ 1970 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Αν η Μάρω Δούκα έγινε, μέσω της *Αρχαίας Σκουριάς*, η φωνή της γενιάς της, ο **Αλέξανδρος Κοτζιάς**, συγγραφέας μιας γενιάς πιο πίσω, υπήρξε μοναχική φωνή που προσπάθησε μάλλον να αποστασιοποιηθεί από τις συγκεκριμένες πολιτικές συνθήκες, έστω και αν τις περιγράφει, για να διεισδύσει πιο αφαιρετικά στους μηχανισμούς της εξουσίας και τους ανθρώπινους τύπους που αυτοί παράγουν. Παρότι το έργο του αμφισβητήθηκε αρκετά στην εποχή του, η *Αντιποίηση Αρχής* (Κέδρος), μυθιστόρημα που κατά σύμπτωση (;) βγήκε τον ίδιο χρόνο με την *Αρχαία Σκουριά* (1979) και εκκινά από τις ημέρες του Πολυτεχνείου, θεωρείται σήμερα από τα κορυφαία της ελληνικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα. Πρωταγωνιστής, ένας χαφίης της χούντας και ο τρόπος που φαντασιώνεται ότι αποκτά εξουσία μέσω της σχέσης του με τους (παρα)κρατικούς μηχανισμούς. Στο έργο του **Βασίλη Βασιλικού**, του οποίου το Ζ σημάδευε την προχουντική περίοδο, υπάρχουν πολλά διάσπαρτα στοιχεία και για τη χούντα. Το *Παρίσι Κορυδαλλός* (Λιβάνης), λ.χ., περιγράφει τον κόσμο των αυτοεξόριστων αντιστασιακών της χούντας σε επτά ευρωπαϊκές χώρες και τις εσωτερικές τους έριδες. Αν θέλουμε να μιλήσουμε για λογοτεχνία της φυλακής, τότε πρέπει να μνημονεύσουμε οπωσδήποτε τη

Γράφει ο Μανώλης Πιμπλής

Η Μελίνα Μερκούρη στη Δίκη της Χούντας απέναντι στον αόρατο δικτάτορα Ιωαννίδη. Η αυτοβιογραφική της αφήγηση έκανε τον γύρω του κόσμο. Το ίδιο και το βιβλίο - σοκ για τα βασανιστήρια του Περικλή Κοροβέση (κάτω)

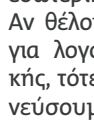
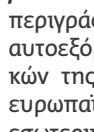
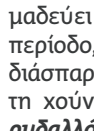
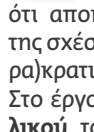
«ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ ΕΛΛΗΝΙΔΑ, ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ ΕΛΛΗΝΙΔΑ»

Στον τομέα της μαρτυρίας ή, καλύτερα, της λογοτεχνίας του ντοκουμέντου ξεχωρίζουν οι θρυλικοί πια *Ανθρωποφύλακες* (τελευταία έκδοση, Εκδ. Ηλέκτρα) του Περικλή Κοροβέση, ένα βιβλίο σοκ για το καθεστώς των βασανιστηρίων επί χούντας που μεταφράστηκε σε όλη την Ευρώπη και απέσπασε παντού διθυραμβικές κριτικές. Κλασικό βιβλίο – αυτή τη φορά για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου – είναι το *Χρονικό των τριών ημερών* (Κέδρος) της Κωστούλας Μητροπούλου, ένα βιβλιαράκι που καταφέρνει, με τον ιδιαίτερο τρόπο και τις κοφτές φράσεις της συγγραφέα, να μεταδώσει τον πυρετό των ημερών. Σημαντική μαρτυρία είναι και το *Μπουμπουλίνες 18* (Θεμέλιο) της Κίττυς Αρσένη, η οποία συνελήφθη τον Αύγουστο του 1967, πέρασε από

Έκτακτο Στρατοδικείο και έναν χρόνο μετά το έσκασε από την Ελλάδα και κατέθεσε ως μάρτυρας στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Πλούσιο πληροφοριακό υλικό για την περίοδο της χούντας δίνει και η αυτοβιογραφία της Μελίνας Μερκούρη *Γεννήθηκα Ελληνίδα* (Χριστιάκης), της οποίας ο τίτλος προέρχεται από τη γνωστή φράση της «Γεννήθηκα Ελληνίδα και θα πεθάνω Ελληνίδα» όταν ο Παττακός ανήγγειλε την αφαίρεση της ελληνικής της ιθαγένειας. Γραφή ανάλογη του εκρηκτικού ταμπεραμέντου της Μελίνας και πληροφορίες από πρώτο χέρι για τα συμβαίνοντα στην πολιτική σκηνή της χώρας και τους φυλακισμένους ή εξόριστους εκπροσώπους της.

συλλογή διηγημάτων *Συρματοπλέγμα* (Κέδρος) του **Σπύρου Πλασκοβίτη**, δημοσιευμένη το 1974 αλλά γραμμένη μέσα στη φυλακή και βασισμένη στις εμπειρίες του από τις φυλακές Αβέρωφ, Αίγινας και Κορυδαλλού. Κείμενο πολύ πιο εσωτερικό από τον συχνά πολιτικό και κάποτε διδακτικό λόγο του Πλασκοβίτη, κείμενο εντέλει σπαρακτικό μέσα στην απλότητά του, επίσης γραμμένο – πάνω σε χαρτοπετσέτες, το 1973 – στη φυλακή (στα κρατητήρια του ΕΑΤ-ΕΣΑ), είναι η μονοφωνική **Μαύρη Γαλήνη** (Το Ροδακίό) του **Δ. Ν. Μαρωνίτη**. Με τη χούντα καταπίστη-

κε και ο συγγραφέας των *Κεκαρμένων Νίκος Κάσδαγλης*, στο μυθιστόρημα *Η Νευρή* (Κέδρος) και στο χρονικό *Το έλος* (Διαγώνιος). Ενώ ο **Συνήγορος του Στέφανου Σταμάτη** (Κάλβος), δημοσιευμένος τα χρόνια της δικτατορίας (1972), περιγράφει το κλίμα της χωρίς να την ονομάζει, σε ένα μικρό μυθιστόρημα - καφκικό θρίλερ. Μια ιδιότυπη αντιστροφή των συνθηκών προσφέρει η ενδιαφέρουσα νουβέλα του γεννημένου το 1970 **Ηλία Μαγκλίνη Η ανάκριση** (Κέδρος), που πραγματεύεται τη δύσκολη σχέση μιας εξεγερμένης τριανταπεντάρας με τον βασανι-

σμένο (και βιασμένο) πατέρα της στο ΕΑΤ-ΕΣΑ. Η κόρη ανακρίνει με τη σειρά της τον πατέρα και προσφέρει μια νέα οπτική γωνία στο θέμα, αυτή τη φορά ως προς το πώς μεταδίδονται τέτοιες εμπειρίες στους επόμενους. Τον τίτλο, πάλι, του εμβληματικού ποιητή στον τομέα που εξετάζουμε, τον δικαιούται ο πολυγραφοτάτος **Γιάννης Ρίτσος** που έγραψε πολλά ποιήματα για την περίοδο της δικτατορίας, με πιο χαρακτηριστικές τις συλλογές *Γκραγκάντα* και *Η Πύλη*.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ
ΤΗΣ
ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

ΕΝΟΠΛΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Μια άλλη κατηγορία μυθιστορημάτων είναι εκείνη στην οποία πρωταγωνιστούν άνθρωποι που μετείχαν σε αντιστασιακές οργανώσεις – συνήθως του εξωτερικού – και γκρουπούσκουλα της Αριστεράς, γεννήματα της εποχής και του αντιδικτατορικού αγώνα. Συνήθως η δράση τοποθετείται σε αρκετά μεταγενέστερο χρόνο, το παρελθόν ωστόσο των πρωταγωνιστών τους επηρεάζει καθοριστικά. Σημαντικό μυθιστόρημα αυτού του τύπου είναι το *Ο άνθρωπος που ξεχάστηκε* (Καστανιώτης) του **Δημήτρη Νόλλα**, με πρωταγωνιστή έναν πενηντάρη επιχειρηματία που κάποτε μετείχε σε μαοϊκή οργάνωση και είχε κηρύξει τον πόλεμο στο κεφάλαιο, βαθιά μέσα του όμως έκρυβε και τον πόθο του να γίνει εκατομμυριούχος. Προσχώρησε στον κόσμο των επιχειρήσεων αλλά ο παλιός εαυτός του, τον οποίο δεν είχε φροντίσει να αποδομήσει μαζί με το χτίσιμο της νέας του ταυτότητας, ξαναβγήκε στην επιφάνεια.

Βιβλίο αναφοράς, πάντως, για τις συνθήκες στην ελληνική κοινότητα του Παρισιού που τροφοδότησαν τις ένοπλες αντιδικτατορικές οργανώσεις είναι το *Πριν και μετά τα τείχη* (Ινδικτός) του **Σωτήρη Χαλικιά**. Πρόκειται για ένα ημιαυτοβιογραφικό μυθιστόρημα - χρονικό που περιγράφει από μέσα τους σκληρούς επαναστατικούς πυρήνες στη Γαλλία.

Αντίθετα, ο **Άρης Μαραγκόπουλος** αρχίζει από τον παρόντα χρόνο ξετυλίγοντας ένα τρομοκρατικό νήμα που πάει

πολύ πίσω, μέχρι τον Εμφύλιο. Έτσι το μυθιστόρημά του *Η μανία με την άνοιξη* (Ελληνικά Γράμματα, 2006) γίνεται το πρώτο του είδους που δείχνει να έχει το απαιτούμενο ιστορικό βάθος και να ασκεί, έτσι, ουσιαστικότερη κριτική στο φαινόμενο του αντάρτικου πόλεμου. Με μια ωραία ιστορία που διαδραματίζεται στην Ικαρία και μια ηρωίδα από τη *Χαμένη άνοιξη* του Τσίρκα. Αξίζει να σημειώσουμε και μια παραωδία των βιβλίων του είδους, το μυθιστόρημα *Ο μουσικός Νοέμβρης* (Καστανιώτης) του **Μίμη Ανδρουλάκη**, όπου η τρομοκρατική οργάνωση του βιβλίου αποδεικνύεται στο τέλος ότι είναι εφευρήματα των μεγαλύτερων επιχειρηματιών της Αθήνας, που βρήκαν έτσι έναν πρωτότυπο τρόπο να διασκεδάσουν με τον ίδιο τους τον εαυτό.

